

15.3.2021

Joensuun kaupunki
Kaupunkirakennepalvelut, Kaavoitus
Muuntamontie 5
80100 Joensuu

Lausunto Puronsuun ja Pataluodonpuiston asemakaavaan

Osayleiskaavan käsittely

Osayleiskaavan käsittelyn aikana Puronsuun alueelle hahmoteltiin laajaa, alkuun jopa 500 asukkaan kerrostalokeskittymää, jonka rakentamista kuvailtiin olennaiseksi Rantakylän kiinnostavuuden ja vetovoiman kannalta. Kerrostalojen AK-merkintä suunnattiin koko kaupunginosan ekologisesti keskeisimpään luontokohteeseen, joka on myös aktiivisessa käytössä oleva ja suosittu virkistysalue. Samalla AP-merkinnät kaventavat rantaa ja Kuikankadun viereistä metsää. Olemme Joensuun seudun luonnonystävissä seuranneet kaavoitusprosessia huolestuneina.

Puronsuu on vaikeahko rakennuskohde. Alueella on huomattava tarve selvityksille, johtuen vesilain suojaamasta pienvesikohteesta, joka jäi tyystin huomiotta, kun kerrostalomerkinettä suunniteltiin. Lisäksi rannassa on kivikautinen asuinpaikka, jonka laajuus tulee Museoviraston lausunnon (4.5.2016) mukaan selvittää¹. Arkeologista inventointia on lykätty, kaupungin mukaan se on mahdollista tehdä rakentamisen yhteydessä. Tarve uudelle luontoselvitykselle kiistettiin pitkään, kunnes se lopulta todettiin lain vaatimaksi. Osayleiskaavan palauteraporteissa ei mainittavasti tultu asukkaita vastaan.

Tärkein peruste Rantakylän rantametsien säästämiseksi niiden aktiivinen käyttö. Osayleiskaavan palautteissa korostui, että kymmenet halusivat säilyttää Puronsuun rakentamattomana. Viime vuosina Pielisjoki oli esillä kahdessa kaupunkialuetta käsittelevässä pro gradu -tutkielmassa². Myös tutkielmien tuloksissa korostui, että kaupunkilaiset haluavat rannoille rakentamattomia virkistysalueita³. Nyt metsiin kohdistuva rakentamisen uhka on saanut aikaan alueen säästämistä puoltavan nettiaadressin, joka on kerännyt lyhyessä ajassa yli 500 nimeä⁴. Adressin kommentteista

¹ Rantakylä-Utra -osayleiskaavan vireilletulovaiheen palauteraportti 14.5.2018.

² Koskeli (2013) ja Maukonen (2014).

³ Ks. etenkin Maukonen 2014, 42, 43.

⁴ Adressit.com 2021.

kumpuaa asukkaiden arvostus lähimetsää kohtaan. Näin pandemian aikana on nähty, kuinka laadukkaat virkistysalueet ovat ihmisille henkireikä. Toivomme, että palautetta nyt kuunnellaan, eikä pelkästään oteta huomioon.

Puronsuun raviinimuodostuma

AK-merkinnän alueella sijaitsee geomorfologisesti arvokas raviinimuodostuma, jossa virtaa vesilain 2 luvun 11 §:n suojaama, vähintään luonnontilaisen kaltainen noro. Lain lähtökohta on, ettei pienveden luonnontilaa saa vaarantaa. Käytännössä laki suojaa uomaa, sen reuna-alueita ja biologis-ekologisia luontoarvoja. Painotimme aiemmassa lausunnossa, kuinka Puronsuun norouomalle merkitystä on sen pohjavesipurkaumilla, raviinin yläosan meanderoinnilla sekä uoman rehevillä rinteillä. Lisäarvoa tuovat monilajinen ja iäkäs puusto petäjineen ja lehtipuineen, sekä lahoppuun määrä ja laatu. Osa kohteesta olisi myös metsälain 10 §:n suojaamaa, jos metsälaki päätisi asemakaava-alueella.

Vesilakiin on kirjattu mahdollisuus hakea lupaa laista poikkeamiseen, mikäli vesiluontotyyppien suojelutavoitteet eivät huomattavasti vaarannu. Joensuun seudun luonnonystävät ry. katsoo, että poikkeusluvan myöntämiselle ei ole edellytyksiä, koska vesi- ja lähiympäristön luonnon monimuotoisuus on merkittävä ja nähtävissä koko raviinimuodostuman alueella. Raviini ja sen pienvesikohde muodostavat arviomme mukaan kokonaisuuden, joka on tärkeä paitsi ekologisesti, myös maanmuodostuman geomorfologisten ja glasiofluviaalisten arvojen vuoksi.

Valtakunnallisesti pienvesien tila on nyt huono, mikä näkyy niiden lajiston uhanalaistumisena. Norojen tila luokitellaan puutteellisesti tunnetuksi, joskin kehityksen arvioidaan olevan Etelä-Suomessa heikkenevä. Talousmetsissä pienvedet kärsivät suojavyöhykkeiden niukkuudesta ja metsälain muututtua vuonna 2014, lukuisat pienvesikohteiden metsät menettivät lain suojan. Ympäröivien metsien hakkuu vie itse kohteen lajistolta elinmahdollisuuksia, heikentäen ekologisia arvoja, joiden turvaamiseksi metsä- ja vesilain pykälät on säädetty. Kaavan myötä metsä on uhattuna myös Puronsuussa, jossa metsälain erityisen tärkeän elinympäristön kriteerit edelleen täyttyvät.

Noron lähiympäristöön kuuluvat puu- ja pensaskerros varjostavine puineen. Kasvuolosuhteet luovat pienilmaston, joka vaarantuu, jos kohdetta ympäröivä alue rakentamisella muuttuu. Metsä pienvesikohteen koillis- ja itäpuolella on myös keskimääräistä korkeatasoisempi. Rakentaminen

edes pienveden lähelle aiheuttaisi paitsi riskejä itse kohteelle, myös keskimääräistä suurempaa luontokatoa ja heikentäisi virkistysarvoja.

Joensuun rantojen luonto- ja virkistysarvot

Arviomme mukaan Puronsuu on luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokas kokonaisuus, koska se koostuu erilaisten elinympäristöjen mosaiikista, missä on potentiaalia suurelle lajimäärälle. Aiempi ihmisasutus on vaikuttanut joidenkin luontotyyppien tilaan, mutta kulttuurivaikutteisuus usein lisää kasvi- ja hyönteislajien määrää. Haapa ja raita ovat avainlajeja, jotka varsinkin ikääntyessään ovat lukuisten hyönteisten hyödyntämiä. Alueella kasvaakin järeitä haapa- ja raitayksilöitä. Kaikkiaan kaava-alueella on paljon kolopuita, jotka ovat potentiaalisia pesäpaikkoja linnuille. Lintulajeista esimerkiksi hömötiainen ja palokärki ovat liikkuneet Puronsuun metsässä.

Uhanalaisia ja direktiivien suojaamia lajeja on todennäköisesti löydettävissä useista eri lajiryhmistä, mikä korostaa tavallista monipuolisemman luontoselvityksen tarvetta. Aiempi selvitys ei käsitellyt selkärangattomia, joille varsinkin pienveden lähiympäristö, sekä myös lehto ja osin maaseutu ympäristön kasvillisuus tarjoavat runsaasti elinmahdollisuuksia. Niittykasvillisuudesta ketoneilikka ja ruusuruoho ovat elintärkeitä monille erikoistuneille pölyttäjähöynteislajeille. Kun nykyisin kaikki Suomen perinnebiotoopit ovat uhanalaisia, myös niiden kasvit ja pölyttäjät ovat harvinaistuneet. Ketoneilikka on silmälläpidettävä laji, kuten myös alueella havaittu ruusuruohon pölyttäjä, ruusuruohokiittäjä. Vieläkin harvinaisempia, myös suojeltuja, ruusuruohon pölyttäjiä esiintyy Joensuussa. Luontodirektiivilajeista ainakin kirjojokikorennoista on havaintoja läheltä, Pielisjoen rannoilta kaupunkialueella.

Puronsuun rannan lehto jää nykyisessä kaavassa virkistysalueeksi. Sen tulevaisuus on kuitenkin uimarantamerkinän vuoksi uhattu. Joensuun kaupungilla on metsäomaisuutta yli 8000 hehtaaria, josta lähes kaikki lehdot sijaitsevat kaupunkialueella. Kannatamme kaikkien kaupungin lehtojen säästämistä niiden vähäisen lukumäärän ja runsaan lajiston vuoksi. Puronsuun lehdon ekologista arvoa nostaa vankka ja monipuolinen lehtipuujatkumo, jonka myötä metsä paranee vanhetessaan.

Rantametsien kohtelu on vanhastaan ollut kiistanaihe Joensuussa. Vastakkain ovat olleet avautuva rantanäkymä ja rantametsien ekologiset arvot. Lopputuloksena nuori männikkö säästyy herkemmin kuin monimuotoinen lehtipuukeskittymä. Osa ongelmaa on, että Rantakylä-Utran alueella on raivattu lehtipuita männiköistäkin, mikä on heikentänyt näiden metsien monimuotoisuutta.

Pielisjoen rantametsät soveltuvat myös uhanalaiselle lajistolle, mikäli niitä ei liiemmin raivata. Täysin rantametsien lajistoa ei edes tunneta. Hiljattain varmistui, että Linnunlahden Honkaniemeltä löytyi tieteelle uusi pistiäislaji (*Tetrastichus scardiae* sp.), joka loisi taulakääpään munivalla perhosella. Tätä pistiäislajia ei ole vielä löydetty mistään muualta kuin Joensuun rantojen lehtimetsistä.

Luonnon monimuotoisuuden kannalta tärkeiden alueiden säilyttäminen on myös Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tavoite. Vaikka VAT on kokonaisuus, suunnittelun ei tulisi johtaa siihen, että koko kaupunginosan ekologisesti edustavin kohde ohjataan rakentamista varten, mihin osayleiskaavassa päädyttiin. Usein kaupungissa on korostettu kaavamuutosten yhteydessä säilyvien virkistysalueiden määrää, mutta samalla niiden laatu on jäänyt huomiotta. Nyt uhatut metsät ovat moniin Rantakylä-Utran säästettyihin metsiin verrattuna laadukkaita. Tämä korostuu myös Pataluodossa, jossa metsät ovat yhä suosittuja ja syystäkin koulujen opetuskäytössä. Nyt kaava-alue on kokonaisuudessaan tärkeä ympäristökasvatuksen kannalta.

Pidämme AK- ja AP-merkintöjä virhearvioina ja korostamme, että Puronsuuta ja Pataluodonpuistoa tulisi kehittää luontoarvonsa säilyttävänä virkistysalueena. Maanmuotojen geomorfologiset ja glasiofluviaaliset arvot, jyhkeät puut, sekä kivikaudelta kumpuava rannan menneisyys, tuovat osaltaan Puronsuulle arvokkuutta, joka hautautuisi helposti asutuskeskittymän alle. Koemme, että samalla menetettäisiin alueen kiinnostavuus ja vetovoima, joita rakentamisella on ilmoitettu tavoiteltavan.

Parhain terveisin,

Joensuun seudun luonnonystävät ry:n hallitus

Lähteet

Adressit.com 2021. Joensuu, Rantakylä; Puronsuun lähimetsä suojeltava rakentamiselta ja säilytettävä luonnontilaisena.

https://www.adressit.com/joensuuj_rantakyla_puronsuun_lahimetsa_suojeltava_rakentamiselta_ja_sailytettava_luonnontilaisena 15.3.2021.

Joensuun kaupunkirakennepalvelut 2018. Rantakylä-Utra -osayleiskaava: Vireilletulovaiheen palauteraportti 4.4.2018, täydennetty 14.5.2018.

Koskeli, Anni 2013. *Pielisjoki – toiminnan tausta vai merkityksellinen paikka? Tilan tuottamisen diskurssit kaupunkisuunnittelun asiakirjoissa ja asukkaiden silmin*. Maantieteen pro gradu -tutkielma. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/13040> Luettavissa vain kampuskirjastolla.

Maukonen, Merja 2014. *Liikuttaako Luonto? Asuinalueen kaupunkiluonnon ja kaupunkiluonnossa liikkumisen merkitys hyvinvoinnille*. Maantieteen pro gradu -tutkielma. Itä-Suomen yliopisto. <https://erepo.uef.fi/handle/123456789/13499?show=full>